

ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ ПРИВАТНИМИ ТА ПУБЛІЧНИМИ АКЦІОНЕРНИМИ ТОВАРИСТВАМИ

У травні 2016 року вступили в дію нові норми закону «Про акціонерні товариства» [1], згідно яких необхідно провести певні структурні зміни в акціонерних товариствах. Цей закон спрямований на підвищення вимог до публічних акціонерних товариств (ПАТ), на посилення захисту прав міноритарних акціонерів та на підвищення інвестиційної привабливості країни, зміцнення її позицій у рейтингу Doing Business, виконання вимог угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Нові норми закону поставили перед власниками публічних акціонерних товариств проблему вибору одного з шляхів: або реформувати свою діяльність у відповідності до нових вимог законодавства, або змінити організаційно-правову форму на приватну. Тому актуальним є встановлення основних відмінностей між приватними та публічними акціонерними товариствами і надання керівництву цих підприємств рекомендацій щодо здійснення обґрунтованого вибору.

Метою дослідження є встановлення відмінностей та особливостей функціонування приватних та публічних акціонерних товариств.

Нові норми закону [1] вимагають щоб усі публічні акціонерні товариства знаходилися у лістингу фондових бірж, які пред'являють до таких компаній ряд істотних вимог. Щоб відповідати хоча б мінімальним вимогам фондової біржи, які висуваються до ПАТ, необхідно вивести до вільного обігу не менш ніж 10% акцій. Якщо товариство не відповідає цим вимогам, необхідно або провести додаткову емісію акцій, або продати частину пакетів до вільного обігу. Також, щоб потрапити до лістингу, товариству необхідно мати обсяг чистого доходу більше 400 млн. грн. та 100 млн. грн. мінімального рівня ринкової капіталізації емітента.

Ще одна відмінність – у публічних акціонерних товариствах необхідно щорічно переобирати членів наглядової ради, а в приватних – раз на три роки. Якщо члени наглядової ради ПАТ не будуть обрані (переобрані) у встановлені строки, то повноваження наглядової ради будуть суттєво обмежені: цей орган зможе здійснювати повноваження лише з підготовки, скликання і проведення річних зборів товариства.

Наглядова рада публічного акціонерного товариства та акціонерного товариства, у статутному капіталі якого більше 50% акцій належить державі, має включати щонайменше двох незалежних директорів. Мінімальна кількість членів

наглядової ради ПАТ не може бути меншою п'яти осіб. При цьому варто зазначити, що весь склад наглядової ради публічного акціонерного товариства може повністю складатися з незалежних директорів [2].

На сьогодні членами наглядової ради можуть бути лише фізичні особи (незалежні директори, акціонери або представники акціонерів). У ПАТ члени цього органу обираються виключно шляхом кумулятивного голосування, а в ПрАТ – шляхом кумулятивного голосування або в інший спосіб, передбачений статутом товариства. Член наглядової ради, обраний шляхом кумулятивного голосування як представник акціонера або групи акціонерів, може бути замінений таким акціонером або групою акціонерів у будь-який час. Дострокове припинення за рішенням загальних зборів повноважень члена наглядової ради, обраного кумулятивним голосуванням, призводить до припинення повноважень усіх членів наглядової ради [1, 2].

Наглядова рада публічного акціонерного товариства повинна включати не менше двох незалежних директорів, згідно з критеріями, передбаченими в законі. Практика обрання незалежних директорів у наглядову раду відповідає європейським стандартам корпоративного управління, що сприяє об'єктивності і прозорості при прийнятті рішень цим органом управління, захищає інтереси міноритарних акціонерів [3].

У публічному акціонерному товаристві обов'язково утворюються комітет з питань аудиту, комітет з питань визначення винагороди посадовим особам товариства і комітет з питань призначень. При цьому комітет з винагород та комітет з питань призначень можуть бути об'єднані. Зазначені комітети складаються виключно або переважно із членів наглядової ради акціонерного товариства, які є незалежними директорами, і очолюються ними [1]. Це, знову ж таки, поширена на Заході практика корпоративного управління, що дозволяє залучати зовнішніх експертів для участі в ухваленні рішення з найбільш вразливих (з точки зору можливих махінацій і корупції) питань.

Зрозуміло, що зміни до закону ускладнюють роботу акціонерного товариства, або навіть роблять його діяльність неможливою. Існування у виді публічного акціонерного товариства стає можливим лише у тому випадку, якщо його акції перебувають в біржовому реєстрі, і значні суми коштів залучаються на фондовій біржі.

Порівняльна характеристика публічних та приватних акціонерних товариств наведена у табл. 1.

Таблиця 1
Порівняльна характеристика публічних та приватних акціонерних товариств (складено автором на основі [1, 4])

Характеристика	ПАТ	ПрАТ
Кількість акціонерів необмежена	+	+
Можливість публічного розміщення акцій	+	-
Можливість приватного розміщення акцій	+	+
Можливість емісії іменних акцій	+	+
Можливість емісії акцій на пред'явника	+	-
Необхідність проходження процедури лістингу	+	-
Акції можуть продаватися і купуватися на фондовій біржі	+	-
Можливість відчувувати акції без згоди акціонерів або товариства	+	-
Зобов'язання розкривати фінансову діяльність на фондовому ринку	+	-
Обов'язкова перевірка річної фінансової звітності незалежним аудитором	+	-
Необхідність мати власний сайт для оприлюднення інформації	+	-
Мінімальна кількість членів наглядової ради	5	-
Мінімальна кількість незалежних директорів у наглядовій раді	2	-
Строк повноважень членів наглядової ради	1 рік	3 роки
Обов'язковість вибору членів наглядової ради за допомогою кумулятивного голосування	+	-
Обов'язковість голосування на загальних зборах з використанням бюлетенів	+	-
Кворум загальних зборів	≥50%	≥50%

Результати порівняння приватних та публічних акціонерних товариств говорять про те, що для ПАТ простіше змінити тип товариства на ПрАТ, ніж дотримуватися нових норм законодавства. Цьому сприятиме і той факт, що з 1 травня 2016 року було скасовано обмеження на кількісний склад акціонерів у приватному акціонерному товаристві.

Аналіз структури акціонерних товариств в Україні, проведений на основі даних [5], показав, що у 2015 році 54 % акціонерних товариств було організовано у публічній формі. У 2016 році їх частка скоротилася до 41,8 %, а у 2017 році – до 30,1 % (рис. 1). Тобто більшість ПАТ обрало реорганізацію у приватні акціонерні товариства.

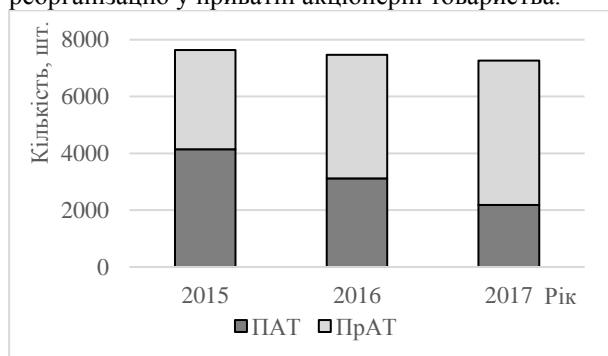

Рис. 1. Кількість акціонерних товариств в Україні

На 01.03.2018 року в Україні нараховувалось 14 658 акціонерних товариств [5]. З них майже половина ще існує у вигляді відкритих та закритих акціонерних товариств, тобто досі не привела свою діяльність у відповідність до законодавства. Серед інших акціонерних товариств 2 148 (або 29,7%) організовані у вигляді ПАТ та 5 091 (або 70,3%) – у вигляді ПрАТ.

Таким чином, основними перевагами ПрАТ у порівнянні із ПАТ є наступні:

- акції не проходять лістинг та не знаходяться у вільному обігу;
- відсутність жорстких вимог до кількості та складу органів товариства;
- відсутність потреби залучення незалежних директорів до наглядової ради;
- відсутність необхідності складати фінансову звітність за міжнародними стандартами;
- немає необхідності створювати комітети в складі наглядової ради;
- відсутність потреби застосовувати складну процедуру кумулятивного голосування при обранні членів наглядової ради;
- наглядову раду не треба переобирати щороку.

Нові норми законодавства, що регулює діяльність акціонерних товариств в Україні, привели до необхідності проведення суттєвих змін у діяльності ПАТ або їх реорганізації у ПрАТ. Як показали результати проведеного аналізу, приватна форма акціонерного товариства не потребує вільного обігу акцій та є більш простою з точки зору корпоративного управління. Переваги приватної форми акціонерного товариства у порівнянні з публічною стали основою масової реорганізації вітчизняних публічних акціонерних товариств у приватні.

Список літератури

1. Верховна Рада України (2008, Вер. 17). *Закон № 514-VI, Про акціонерні товариства*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page>.
2. Р. Гуменюк "З ПАТ у ПрАТ: чи варто поспішати в 2016 році?", 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=z-pat-u-prat-ci-var-to-pospisati-v-2016-roci>. Дата звернення: Бер. 18, 2018.
3. О. Виговський "Навіщо міняти ПРАТ на ПАТ", 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://biz.nv.ua/ukr/experts/vyhovsky/navishcho-minjati-prat-pat-110463.html>. Дата звернення: Бер. 18, 2018.
4. Н. Дєєва "Механізм функціонування приватних і публічних акціонерних товариств: відмінності і проблеми", *Економічний аналіз*, №7, с. 257-261, 2010. [Електронний ресурс]. Доступно: http://econa.at.ua/Vypusk_7/deeva.pdf. Дата звернення: Бер. 18, 2018.
5. Державна служба статистики України. *Кількість юридичних осіб за організаційними формами*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua/>